

Formació i competències a Catalunya i Espanya. Una comparativa amb Europa

Desembre de 2021

1 Objecte, metodologia i fonts d'informació

El 2016 l'Observatori de la pimec va publicar un INFORMES sobre la formació i l'ocupació a Catalunya i a Espanya, comparant-les amb el que es donava en alguns països europeus.¹ S'hi van posar en relleu alguns aspectes del mercat de treball que en aquest INFORMES actualitzem.

L'objecte del treball és realitzar un reconeixement de caràcter general de la qualificació en el mercat laboral català fet amb una doble perspectiva, d'oferta i de demanda. La perspectiva d'oferta la contemplem a partir de la qualificació que té la nostra població activa i la població ocupada en termes de nivell de formació. La mesura que fem servir és el nivell dels estudis completats de les persones que conformen actualment aquesta oferta.

La perspectiva de demanda la considerem a partir de les competències requerides en el seu lloc de treball a les persones que estan ocupades.

Utilitzem dades de nivell formatiu i de tipus d'ocupació que ens proporciona l'Enquesta de Població Activa (EPA) corresponents al darrer any disponible, és a dir, el quart trimestre de 2020 i els tres primers trimestres de 2021.

Inicialment fem una comparativa de nivells formatius de persones actives, de persones ocupades i de les que estan en atur a Catalunya i a la resta d'Espanya, seguint la classificació de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), la qual distingeix aquests 7 nivells:

- Sense estudis
- Estudis primaris incomplets
- Educació primària
- Primera etapa d'educació secundària i similar
- Segona etapa d'educació secundària, amb orientació general
- Segona etapa d'educació secundària, amb orientació professional (inclou educació postsecundària no superior)
- Educació superior

D'altra banda, l'EPA també dona informació sobre el tipus d'ocupacions que desenvolupen en el seu lloc les persones que treballen. En distingeix 10 de diferenciades seguint la ISCO (International Standard Classification of Occupations), que també comparem entre Catalunya i Espanya:

1. Directors i gerents
2. Professionals científics i intel·lectuals

¹ INFORMES PIMEC 5/2016.

3. Tècnics; professionals de suport
4. Empleats comptables, administratius i altres empleats d'oficina
5. Treballadors dels serveis de restauració, personals, protecció i venedors
6. Treballadors qualificats en els sectors agrícola, ramader, forestal i pesquer
7. Artesans i treballadors qualificats de les indústries manufactureres i de la construcció, amb l'excepció dels operadors d'instal·lacions i maquinària
8. Operadors d'instal·lacions i maquinària, i muntadors
9. Ocupacions elementals
10. Ocupacions militars

A continuació realitzem dos tipus de comparativa internacional. En primer lloc, dels **nivells de formació de les persones ocupades**, agrupant els graus en tres blocs tal com ho fa l'Eurostat, que segueix la International Standard Classification of Education (ISCED 2011):

Nivell alt: educació terciària (nivells 5 a 8 de la ISCED 2011)

Nivell mitjà: segona etapa d'educació secundària i educació postsecundària no terciària (nivells 3 i 4 de la ISCED 2011), i

Nivell baix: menys de primària, educació primària i primera etapa d'educació secundària (nivells 0 a 2 de l'ISCED 2011).

En l'àmbit del **nivell competencial** de les persones ocupades recollim la informació estadística que ens facilita l'OIT (Oficina Internacional del Treball), d'acord amb la ISCO, que distingeix 3 nivells:

Nivell alt: grups 1 a 3 de la ISCO

Nivell mitjà: grups 4 a 8 de la ISCO

Nivell baix: grup 9, ocupacions elementals.

L'enfocament del treball és purament descriptiu, no pas analític de factors explicatius de les variables que contemplem. Tanmateix, la comparativa internacional pot servir per a posar en relleu característiques estructurals de l'oferta de treball per part de les persones i de la demanda de treball per part de les empreses.

2 Nivells de formació comparats

2.1 Catalunya i Espanya

Comencem veient quin és el nivell de formació que es dona entre les persones treballadores en el mercat de treball català i espanyol.

La població activa ve dominada en un cas i l'altre per les persones que tenen educació superior, les quals representen, en el darrer any, concretament el 45,6% del total de les persones actives a Catalunya i el 42,8% a la resta de l'Estat.

El segon nivell formatiu més gran és el de la primera etapa d'educació secundària, que se situa en el 25,5% a Catalunya i en el 27,1% a la resta d'Espanya. La segona etapa d'educació secundària (tant general com professional) suma pràcticament el 24% de la població activa en un cas i l'altre. La població amb només educació primària o menys representa al voltant d'un 5% (taula 1).

Taula 1. Nivells formatius de la població activa, ocupada i en atur a Catalunya i Espanya, 2021
(en milers i en %)

Nivell de formació	Població activa		Població ocupada		En situació d'atur	
	Catalunya	Restat d'Espanya	Catalunya	Restat d'Espanya	Catalunya	Restat d'Espanya
Sense estudis	7,6	62,0	4,9	39,5	2,7	22,5
Estudis primaris incomplets	27,7	181,8	18,9	129,4	8,8	52,3
Educació primària	156,7	819,5	128,2	577,9	28,5	241,6
1a. Etapa d'ES	992,8	5.210,9	814,1	4.109,3	178,7	1.101,6
2a etapa d'ES - general	532,2	2.684,2	454,2	2.214,7	78,0	469,4
2a etapa d'ES - professional	400,3	2.060,0	342,6	1.713,3	57,7	346,7
Educació superior	1.771,3	8.240,3	1.639,9	7.376,5	131,4	863,7
Total	3.888,5	19.258,5	3.402,8	16.160,6	485,7	3.097,8

Distribució percentual

Sense estudis	0,2%	0,3%	0,1%	0,2%	0,6%	0,7%
Estudis primaris incomplets	0,7%	0,9%	0,6%	0,8%	1,8%	1,7%
Educació primària	4,0%	4,3%	3,8%	3,6%	5,9%	7,8%
1a. Etapa d'ES	25,5%	27,1%	23,9%	25,4%	36,8%	35,6%
2a etapa d'ES - general	13,7%	13,9%	13,3%	13,7%	16,0%	15,2%
2a etapa d'ES - professional	10,3%	10,7%	10,1%	10,6%	11,9%	11,2%
Educació superior	45,6%	42,8%	48,2%	45,6%	27,0%	27,9%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE

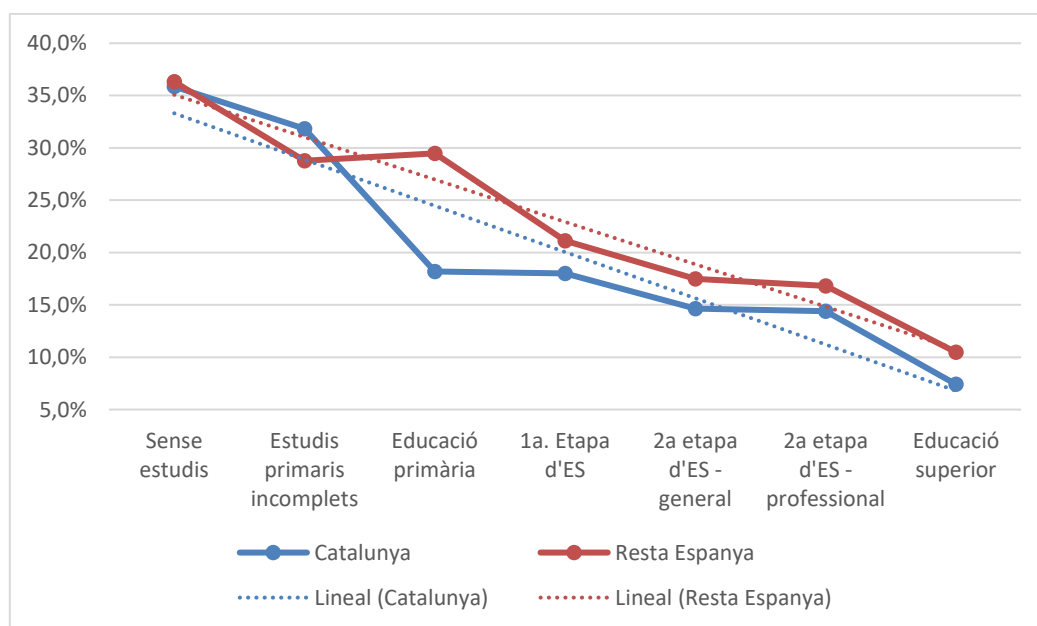
Les proporcions anteriors aplicades a la població ocupada no difereixen gaire, i destaca si de cas que les persones ocupades amb formació superior augmenten encara més el seu pes en uns 3 punts percentuals, mentre que les que tenen la

primera etapa de l'educació secundària baixen uns 2 punts el seu pes relatiu. També baixa una mica el pes relatiu de les que tenen educació primària o menys.

La comparació de les dades de Catalunya de fa 5 anys mostra quatre canvis destacables: l'educació superior ha augmentat el seu pes en 4,2 punts percentuals, la segona etapa d'educació secundària amb orientació professional ha crescut 1 punt, els formats amb ESO han baixat el seu pes en 2,1 punts i les persones amb educació primària han reduït el seu pes en 2,4 punts.

Resulta rellevant la diferent situació envers l'ocupabilitat en funció de nivell de formació: com més formació, major nivell d'ocupació. Això es pot observar al gràfic 1, on hi ha representada la taxa d'atur en el darrer any dels diferents nivells formatius. La més alta és entre les persones sense estudis, i la més baixa entre les que tenen formació superior, tant a Catalunya com a la resta de l'Estat.

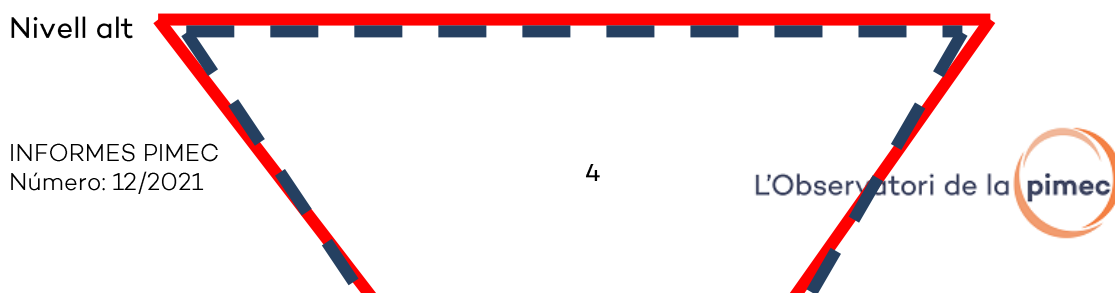
Gràfic 1. Nivell de formació i taxa d'atur, 2021

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE

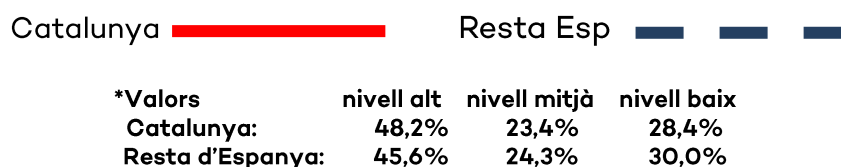
La semblança territorial del perfil formatiu de l'oferta de treball, en els tres components que hem citat (població activa, ocupada i en situació d'atur) és realment molt gran, com es pot comprovar a la figura 1, on hem representat a escala els nivells formatius agrupats (en alt, mitjà i baix), en aquest cas aplicat a les persones ocupades.

Figura 1. Formació de les persones ocupades a Catalunya i la resta d'Espanya, en tres nivells, 2021*

Nivell mitjà

Nivell baix

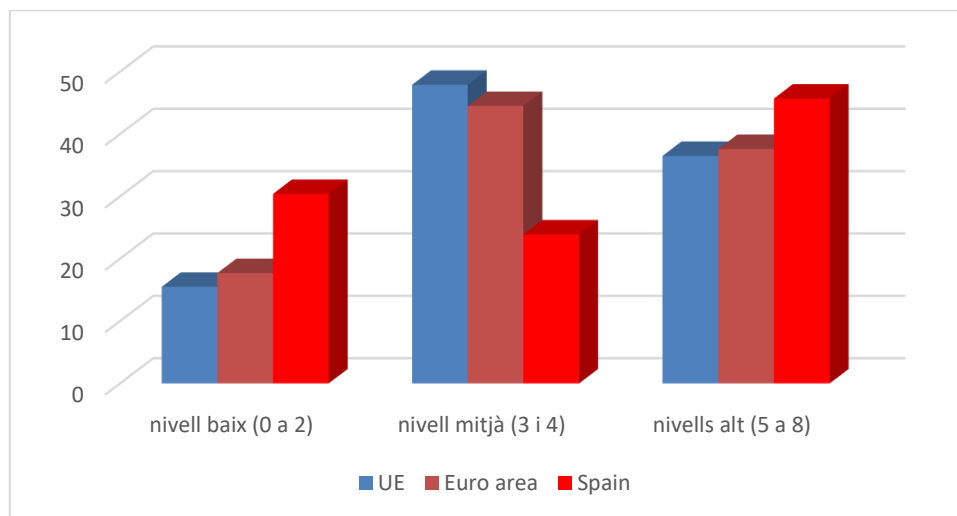
Font: Eurostat

2.2 Comparativa amb Europa

Vegem ara el nivell de formació de les persones ocupades a Espanya en comparació amb les mitjanes de la UE27 i de l'Eurozona, distingint entre alta, mitjana i baixa formació.

Es donen diferències substancials, la més destacada de les quals és l'alta proporció de nivells formatius baixos a Espanya (30%) respecte a la UE i a la zona euro (16-18%), i la baixa proporció de persones amb grau de formació mitjà (24% a Espanya i 44-48% a la UE). En canvi, a Espanya hi ha una proporció més gran de persones ocupades amb formació superior (46%) que no pas a la UE (37-38%) (gràfic 2).

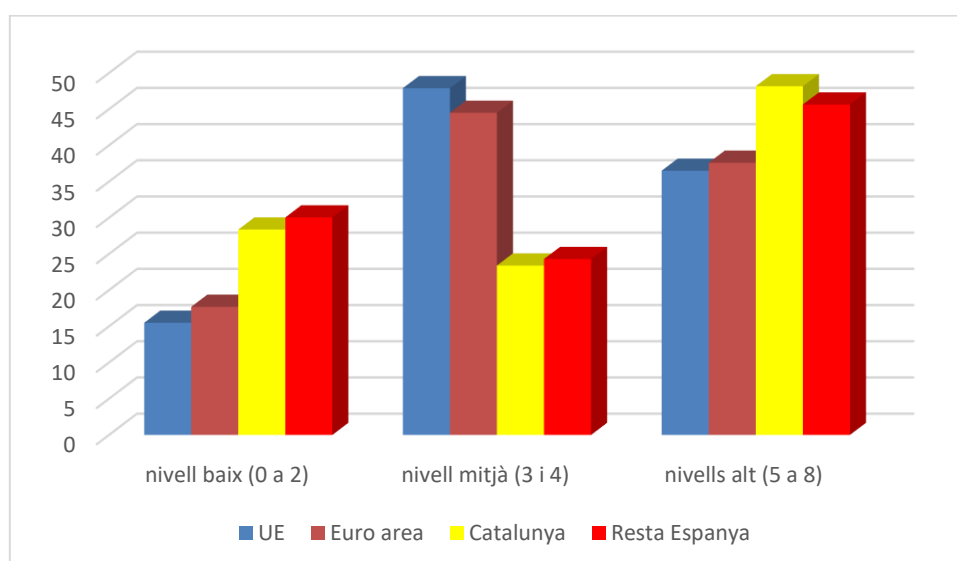
Gràfic 2. Distribució de l'ocupació per nivell de formació a Espanya i a la UE. 2020

Font: Eurostat

Si la comparativa europea es fa distingint Catalunya de la resta d'Espanya, els resultats són realment molt semblants (gràfic 3), i s'accentua, si de cas, en el cas català (encara més) l'alt pes de les persones ocupades amb formació terciària.

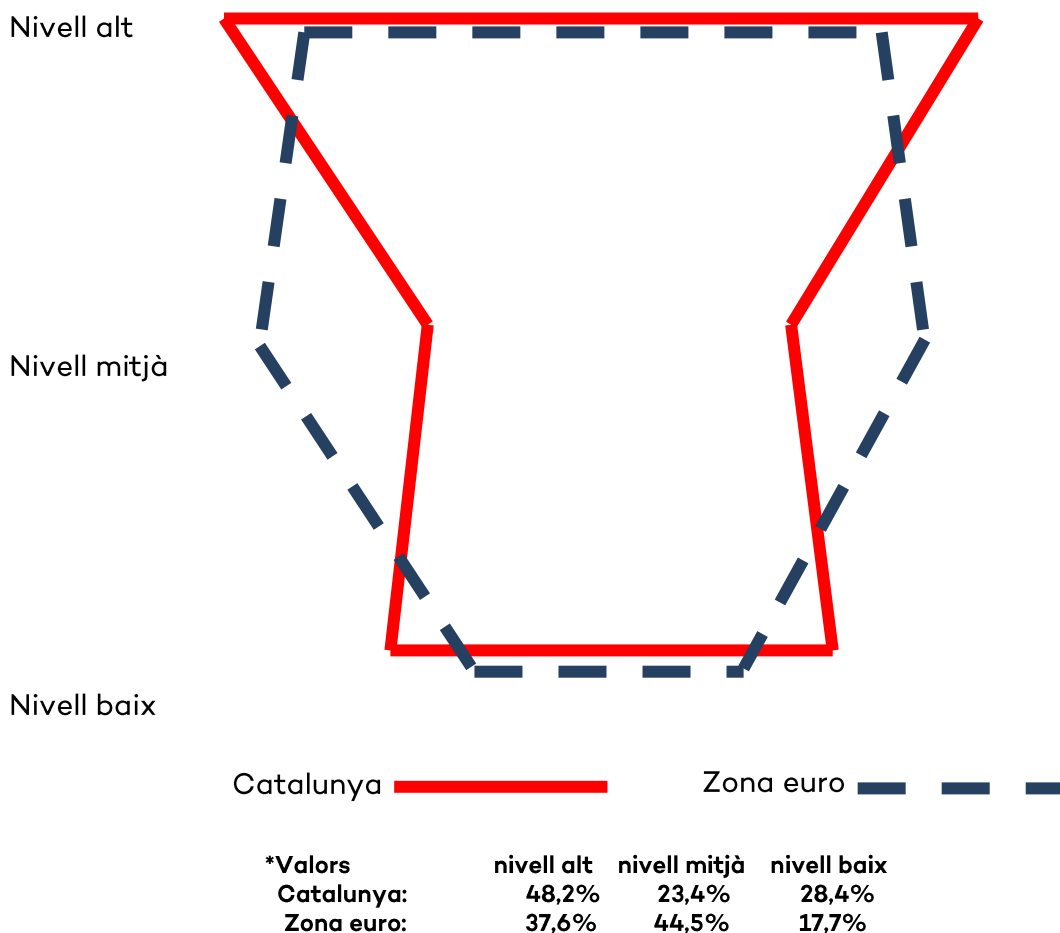
Gràfic 3. Distribució de l'ocupació per nivell formatiu, Catalunya, resta d'Espanya i UE.

Font: Eurostat

Si comparem els nivells de formació de les persones ocupades a Catalunya amb les de la UE i l'Eurozona s'obté una configuració de la realitat clarament diferenciada en una zona i l'altra, en la línia que acabem de comentar per al conjunt de l'Estat. Més concretament, si representem a escala un hexàgon amb tres nivells de formació de Catalunya i la UE, el resultat és la figura 2, en què Catalunya compta amb un pes molt més alt d'ocupació amb formació superior (en vermell a la figura), molts menys amb formació mitjana i bastants més de baixa formació.

Figura 2. Formació de les persones ocupades a Catalunya i a la zona euro, 2020*

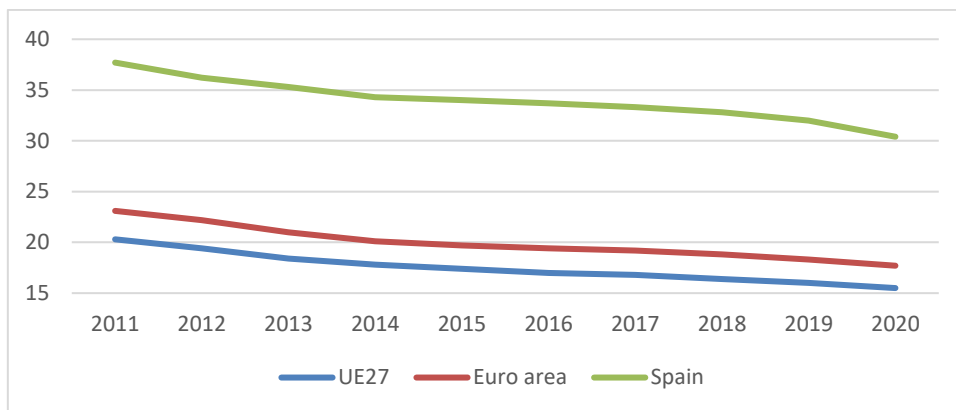
Font: Eurostat

El diferent perfil formatiu comparat entre les persones ocupades a Espanya i les mitjanes europees són un fenomen estructural. En efecte, si es consideren, per exemple, les dades anuals dels darrers 10 anys, hom observa que la proporció d'ocupació amb nivell de formació baixa tant a Espanya com a la UE i a la zona euro manté grans distàncies, malgrat que tingui tendència a baixar a tot arreu (gràfic 4).

En la mateixa línia, el nivell de formació mitjà de l'ocupació significa una part sostingudament inferior a Espanya (gràfic 5). Pel que fa a les persones ocupades amb formació superior, representen proporcions creixents a tot arreu, tot

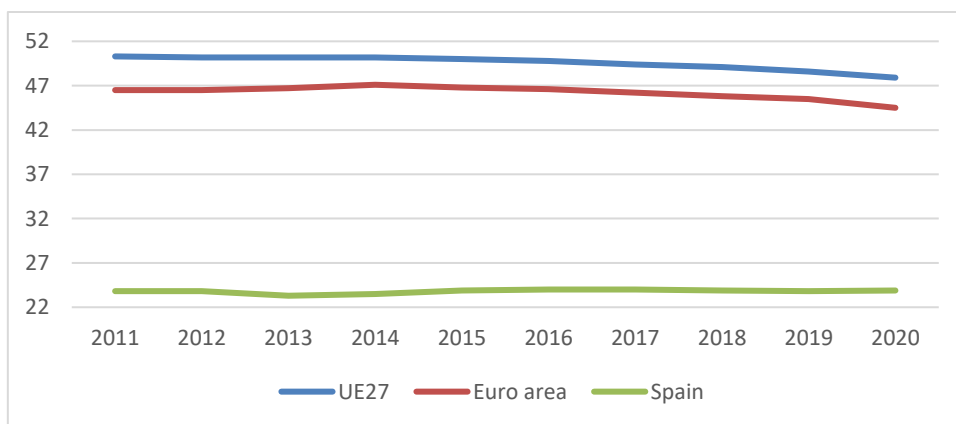
mantenint-se el diferencial de major ocupació a Espanya que a la UE i a la zona euro (gràfic 6).

Gràfic 4. Ocupació amb baix nivell de formació (%). 2011-2020

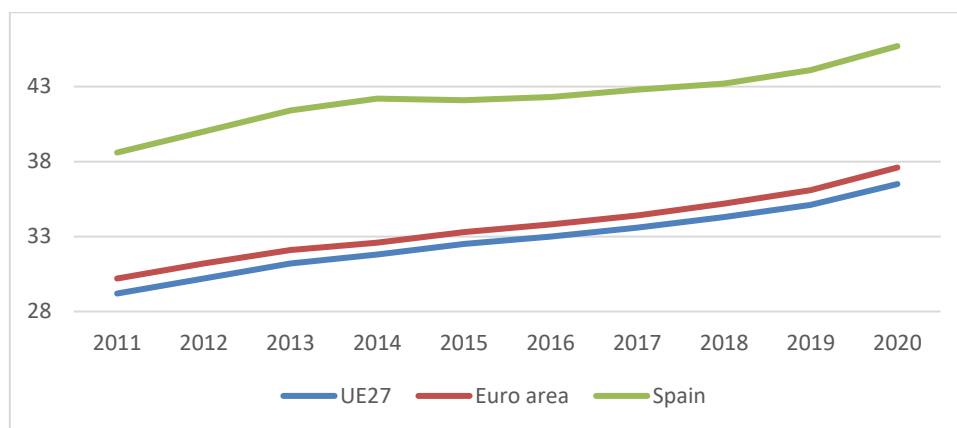
Font: Eurostat

Gràfic 5. Ocupació amb nivell de formació mitjà (%). 2011-2020

Font: Eurostat

Gràfic 6. Ocupació amb nivell alt de formació (%). 2011-2020

Font: Eurostat

2.3 Comparativa d'Espanya amb economies europees grans

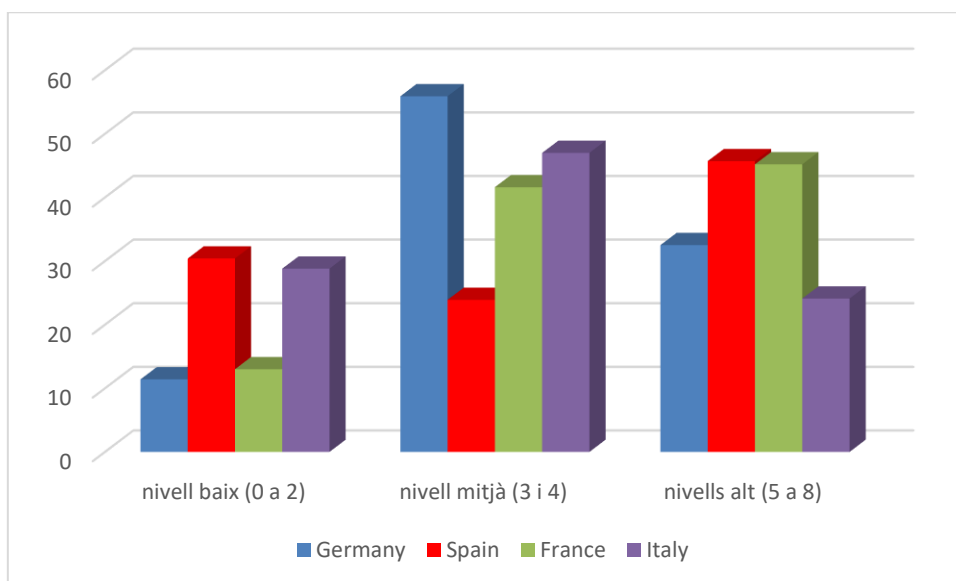
Si en comptes de comparar Espanya amb la UE ho fem a nivell individual d'economies concretes, i específicament de les grans (Alemanya, França i Itàlia), es detecten diferències considerables i alguna semblança.

Les majors diferències es donen en el pes de l'ocupació amb formació baixa i formació mitjana. En efecte, tal com es pot observar al gràfic 7, França i Alemanya tenen una baixíssima proporció de persones ocupades amb nivell de formació baixa; en canvi, Espanya i Itàlia enregistren nivells semblants.

En formació de nivell mitjà, el major pes el trobem a Alemanya, i el segon més gran és a Itàlia, superior fins i tot al francès, que ja és alt. En canvi, a Espanya no només hi ha una menor proporció de persones formades en el nivell mitjà, sinó que aquest nivell es veu superat per les formades amb nivell baix, cosa que no passa en cap altre dels països considerats.

En nivell de formació alt, que representa una major proporció de les persones ocupades, és a Espanya i a França on s'enregistren els valors més alts. En canvi, a Itàlia és on és més baix.

Gràfic 7. Persones ocupades per nivell de formació a les 4 primeres economies de la UE. 020

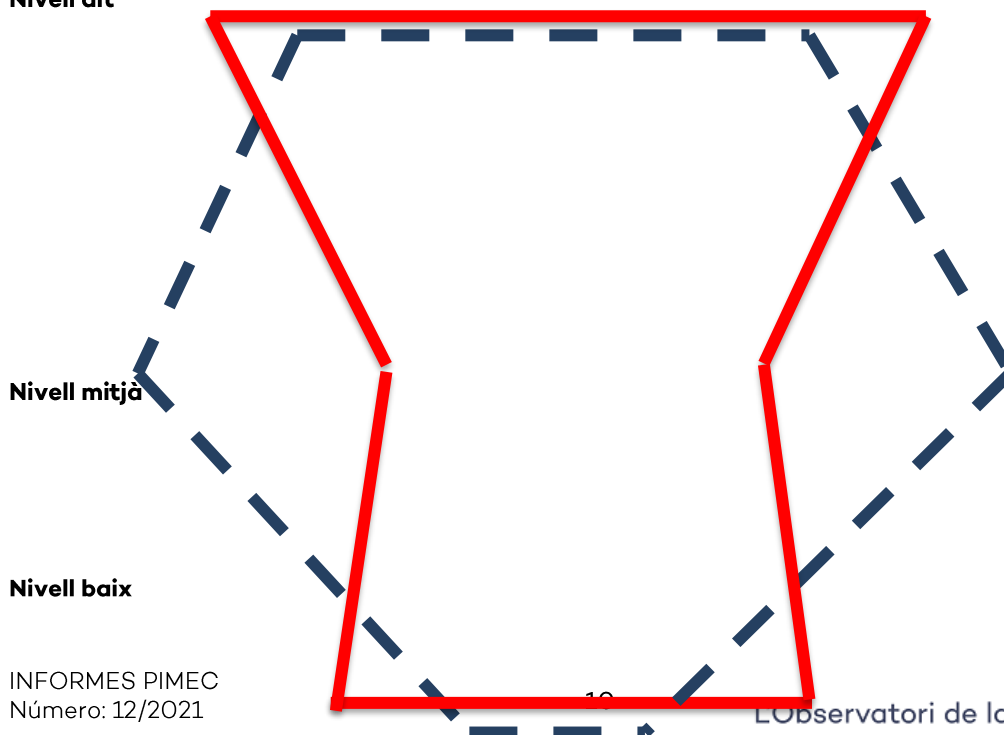

Font: Eurostat

Quan aquestes diferències les presentem en figura geomètrica la imatge tampoc no enganya. Vegeu per exemple el perfil de figura a Espanya en contrast amb el perfil del cas alemany, en què es posa de manifest l'existència de dues estructures pràcticament oposades: a Alemanya, la figura presenta una base petita (de persones poc formades), una cintura enorme (amb formació mitjana) i una proporció de persones ocupades amb formació superior de valor intermedi. A Espanya la base (baixa formació) és molt més gran, la cintura (formació mitjana) és estreta i, en canvi, la part superior (educació terciària) és molt superior a les anteriors (figura 3).

Figura 3. Formació de les persones ocupades a Espanya i a Alemanya, 2020*

Nivell alt

Espanya Alemanya

*Valors	nivell alt	nivell mitjà	nivell baix
Espanya:	45,7%	23,9%	30,4%
Alemanya:	32,5%	55,9%	11,4%

Font: Eurostat

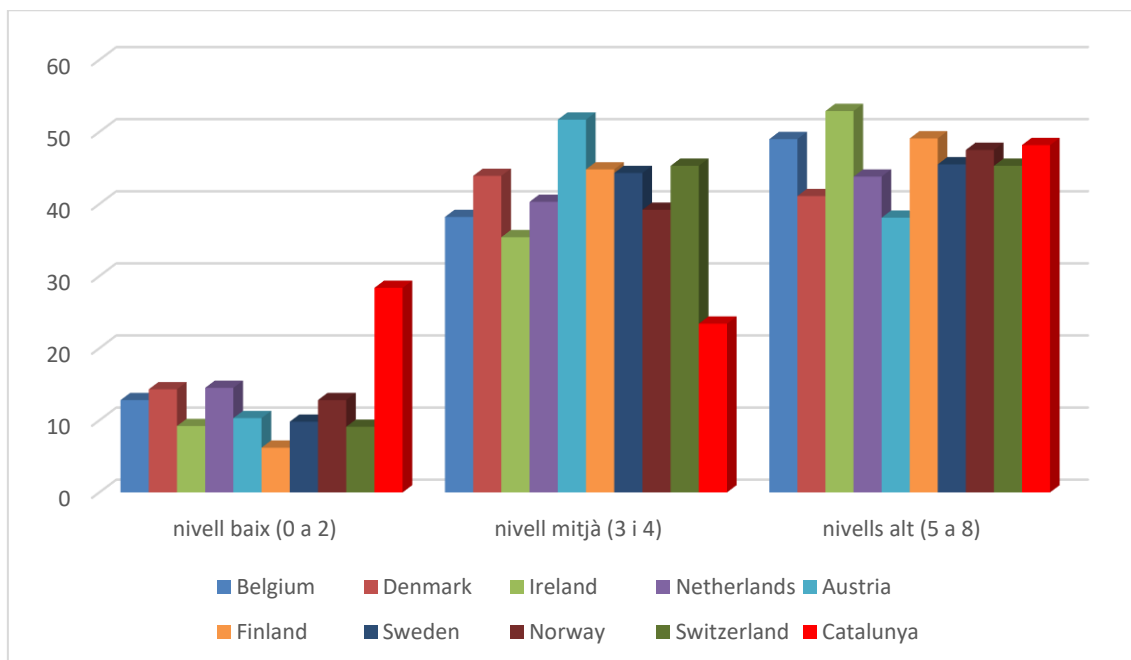
3 Nivell de formació a Catalunya comparat amb Europa

La formació de les persones ocupades a Catalunya el 2020 la comparem amb dos grups de països europeus relativament petits (de dimensions de població en certa manera equiparables). En primer lloc amb les economies europees més desenvolupades: nou països dels que recollim, com hem fet abans, presenten la distribució de l'ocupació en funció del seu nivell de formació agrupat en tres nivells (gràfic 8).

En vermell la barra corresponent a Catalunya destaca pel gran pes que hi té el nivell baix de formació, molt més que en els nou països considerats. Cap altre país té un registre semblant. Tampoc cap altre país té un pes tan baix del nivell de formació mitjà. En canvi, en el nivell alt de formació la posició catalana és semblant a la dels països en qüestió.

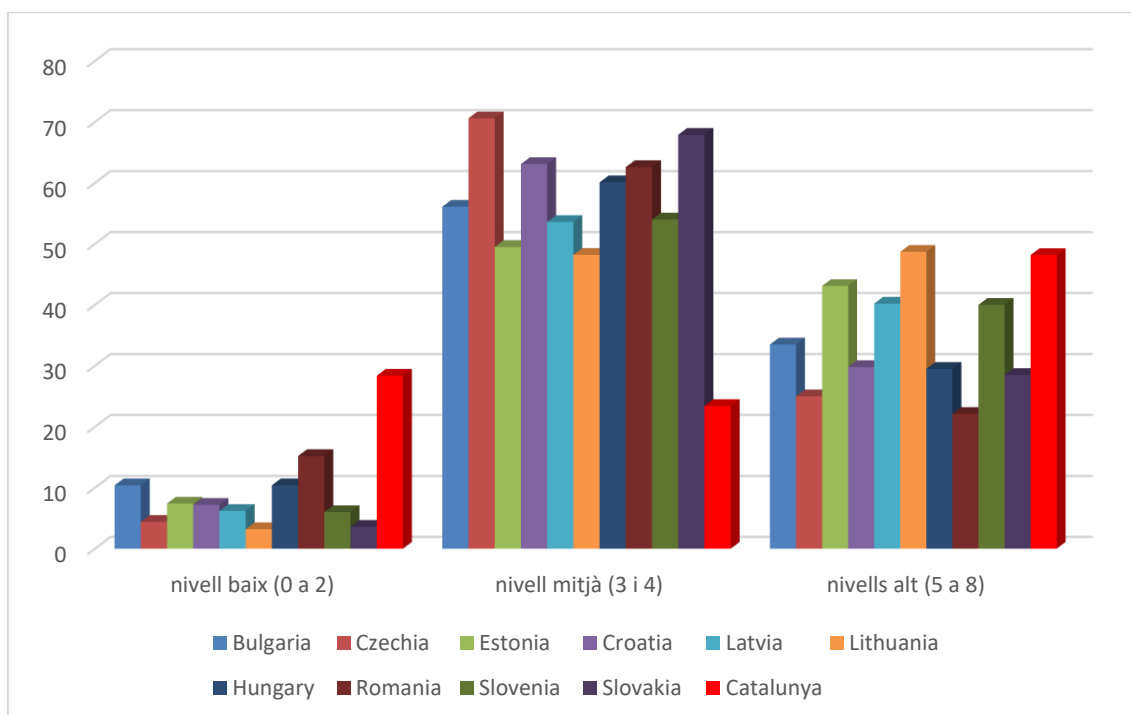
Si la comparació es fa amb economies europees menys desenvolupades, el patró anterior és exactament el mateix, amb la diferència que en el nivell alt no hi ha tanta homogeneïtat de comportament (gràfic 9).

Gràfic 8. Formació de les persones ocupades a Catalunya i en petites economies europees avançades, 2020

Font: INE i Eurostat

Gràfic 9. Formació de les persones ocupades a Catalunya i en petites economies europees menys desenvolupades, 2020

Font: INE i Eurostat

4 Nivells competencials de les persones ocupades

La segona dimensió del mercat de treball que considerem agafa la perspectiva de la demanda d'aquest mercat. Més en concret, del perfil competencial que necessiten en la pràctica les empreses en funció de les posicions que hi ocupen les persones.

En aquest sentit, la comparativa de les 10 ocupacions que distingeix l'EPA, seguint la classificació que fa dels nivells competencials la ISCO (citada en el primer apartat d'aquest INFORMES), posa en relleu que la distribució de l'ocupació a Catalunya és substancialment semblant a la de la resta d'Espanya, tal com es pot observar a la taula 2. L'única lleugera diferència que es pot destacar és el menor pes de les ocupacions elementals a Catalunya (9,5% dels ocupats) respecte a la resta d'Espanya (12,6%) i el menor pes del sector primari (1,4% a Catalunya i 2,5% a la resta d'Espanya).

Taula 2. Persones ocupades per tipus d'ocupació a Catalunya i a la resta d'Espanya, 2021

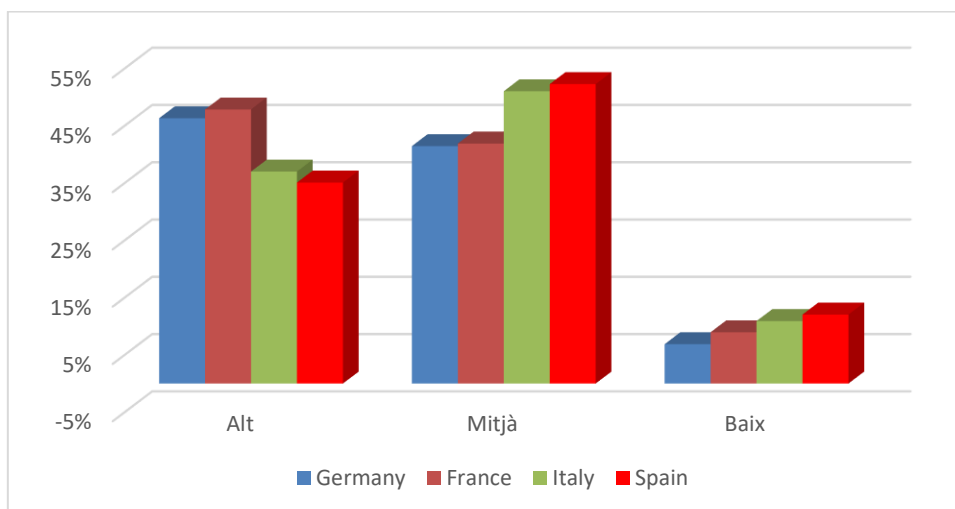
Grup	Ocupació	Catalunya		Resta d'Espanya	
		x1000	%	x1000	%
1	Directors i gerents	154,2	4,5%	645,2	4,0%
2	Tècnics i professionals	690,1	20,3%	3101,7	19,2%
3	Tècnics de suport	439,6	12,9%	1812,3	11,2%
4	Empleats d'administració	436,3	12,8%	1617,6	10,0%
5	Treballadors dels serveis	661,5	19,4%	3444,5	21,3%
6	Treballadors qualificats del primari Artesans i treb. qualificats	46,1	1,4%	398,3	2,5%
7	indústria	371,4	10,9%	1768,8	10,9%
8	Operadors d'instal·l. i maquinària	279,9	8,2%	1223,8	7,6%
9	Ocupacions elementals	322,4	9,5%	2039,3	12,6%
10	Ocupacions militars	1,2	0,0%	109,2	0,7%
Total		3.402,8	100,0%	16.160,7	100,0%

Font: INE

Si les ocupacions anteriors les agrupem tal com proposa l'OIT en nivells competencials, podem distingir entre les ocupacions de tipus alt, mitjà i baix. La comparació amb països europeus dona els resultats que presentem a les gràfiques 10 i 11.

Com hem fet abans, el nivell competencial espanyol comparat amb el de les economies europees grans (gràfic 10) presenta un pes relatiu més gran del nivell baix i del nivell mitjà, i, en canvi, està per sota en el nivell alt. Els valors espanyols mostren una notable semblança amb els valors que s'enregistren a Itàlia en tots tres nivells competencials.

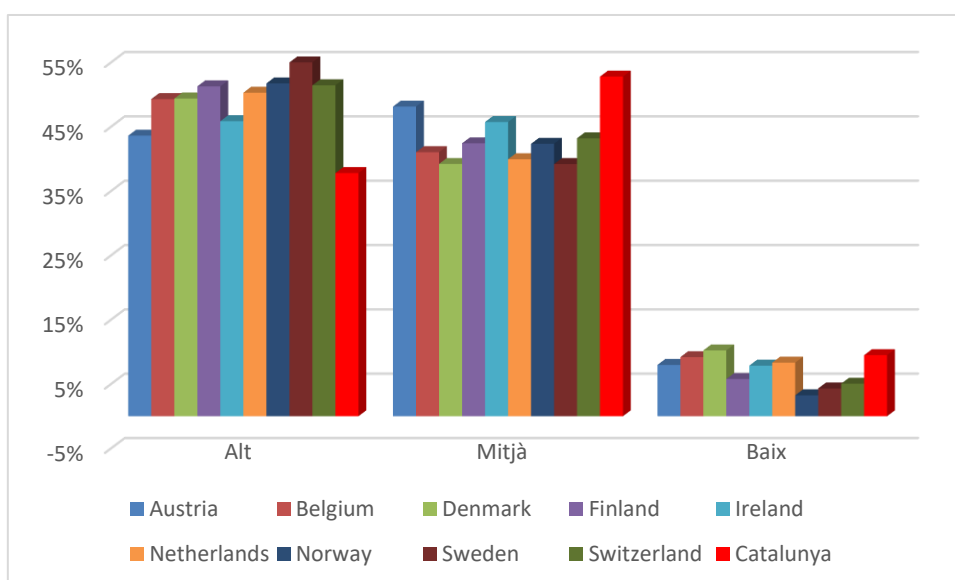
Gràfic 10. Nivell competencial de les persones ocupades a Espanya en comparació amb economies europees grans, 2020

Font: OIT

La comparativa de Catalunya amb les economies europees petites i més desenvolupades (gràfic 11) posa en relleu un patró força semblant a l'anterior. Més enllà dels ocupats en nivells competencials baixos (que són un percentatge reduït a tot arreu), Catalunya és la zona que en té més en el nivell mitjà (53%, seguida d'Àustria amb 48% i Irlanda amb el 43%, i uns mínims a Suècia i Dinamarca, amb el 39%). Pel que fa al nivell competencial més alt, Catalunya és el que hi té menys persones ocupades (38%) enfront, per exemple, de Suècia, amb un 56%. Per tant, la demanda de treball per part del sistema productiu català és, en termes de competències, menys exigent.

Gràfic 10. Nivell competencial de les persones ocupades a Catalunya en comparació amb economies europees petites, 2020

Font: OIT

5 Conclusions

El grau de formació de les persones que conformen l'oferta del mercat de treball català (tant en termes de població activa com de població ocupada) presenta dues característiques molt definitòries. D'una banda, existeix una gran proporció de persones amb titulació superiors i, de l'altra, una baixa proporció de titulacions mitjanes. Aquesta situació és molt semblant a la que es dona al conjunt de l'Estat espanyol.

La comparativa d'Espanya i Catalunya, tant amb el conjunt de la UE com amb països amb economies equiparables, confirma la molt menor presència de persones amb formació mitjana, que es compensa amb una sobreproporció tant de persones amb baixa com d'alta formació. Es tracta d'un fet no pas conjuntural sinó estructural tal i com recollíem en un INFORMES PIMEC del 2016.

Per nivells competencials de les persones ocupades, que venen a representar la demanda que fan les empreses al mercat de treball, tant Espanya com Catalunya són les economies que, en comparació amb Europa, necessiten més perfils professionals de nivell competencial mitjà i en necessiten menys del nivell competencial alt.

La dissonància entre demanda i oferta sembla bastant evident i posaria en relleu, una vegada més, allò que des de PIMEC no ens hem cansat de repetir, que cal potenciar la formació de nivell mitjà.